

Fond za humanitarno pravo Humanitarian Law Center

Ravalska 9, 11118 Beograd, Yugoslavia

Tel./Fax: +381-11-444-5741
+381-11-444-1487
+381-11-444-3944

E-mail: hlc@EUnet.yu

Home page: <http://www.hlc.org.yu>

Vrhovnom sudu Srbije

Beograd, 28. maj 2001

Fond za humanitarno pravo, nevladina organizacija za ljudska prava i humanitarno pravo, štiti osnovna prava žrtava kršenja osnovnih ljudskih prava pružanjem pravne pomoći pred domaćim sudovima i medjunarodnim telima. U toj delatnosti posebna pažnja se posvećuje izbeglicama iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske i njihovom pravu na imovinu i bezbednost ličnosti. U vezi sa pravom na imovinu FHP je tokom 1998. godine pomogao izbeglicama iz Bosne u postupku ulaganja žalbi na povredu člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Komisiji za imovinska pitanja Visokog predstavnika UN za BH, FHP je predao 11.000 žalbi i zahteva za vraćanje prava na stanarsko pravo. Povodom masovnog protivpravnog lišenja slobode izbeglica iz Bosne i Hrvatske u 1995. godini, u cilju slanja u ratne jedinice tadašnje Republike Srpske Krajine i Republike Srpske, FHP je u ime 708 oštećenih izbeglica podneo tužbe protiv države Srbije.

7/2

Sudski postupci, u ime 643 prinudno mobilisane izbeglice i 65 najbližih srodnika poginulih, pokrenuti su u vremenu od juna 1996. godine do decembra 1998. godine. U ovim postupcima tužioci traže od Republike Srbije da im na ime naknade nematerijalne štete zbog povreda ugleda, časti i dostojanstva kao i pretrpljenog straha isplati odgovarajuće iznose. Postupci se vode pred Prvim i Drugim opštinskim sudom u Beogradu, kao i pred Opštinskim sudom u Rumi.

Fond za humanitarno pravo, obaveštava Vrhovni sud Srbije o svom stavu o odgovornosti Republike Srbije za štetu koju su pretrpela lica izbegla sa teritorije Republike Hrvatske koja su tokom 1995. godine pripadnici MUPa RS lišili slobode i uputili na ratišta u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

TRAJANJE POSTUPAKA

Prvu presudu, u predmetima *Izbeglice protiv države Srbije* donelo je sudska veće prvo opštinskog suda, kojim je predsedavao sudija Vojkan Simić, 20. decembra 1997. godine (br. XVI P.br.2450/96). Tom presudom sud je delimično usvojio tužbeni zahtev tužilaca i tužena Republika Srbija je obavezana da svakom od tužilaca na ime naknade nematerijalne štete isplati po 120.000 dinara. Odlučujući po žalbi Okružni sud u Beogradu je doneo presudu (br. Gž. br.6024/97) 15. oktobra 1997. godine kojom je preinačio prvostepenu presudu dosudjujući svakom od tužilaca po 10.000 dinara. Vrhovni sud Srbije je, odlučujući o revizijama koje su uložile obe strane, 24. septembra 1998. doneo rešenje (Rev.4984/98) kojim se revizije uvažavaju i predmet vraća prvostepenom суду na ponovno sudjenje. U ponovljenom postupku prvostepeno veće Prvog opštinskog suda u Beogradu, kojim je predsedavao isti sudija, je 10. decembra 1998. godine donelo odluku (br. XVI P.br. 6250/98), istovetnu presudi od 20. decembra 1996. godine, dosudjujući tužiocima naknadu štete u istoj visini. Okružni sud u Beogradu je odlučujući po žalbi tužene 5. septembra 2000. godine doneo presudu (br.Gž.br 1910/00) kojom je preinačio prvostepenu presudu i u potpunosti potvrdio stav Okružnog suda u Beogradu iznet u presudi od 15. oktobra 1997. godine. Na tu presudu obe strane su ponovo podnеле revizije, o kojima Vrhovni sud do danas nije odlučio.

U slučaju druge presude, donete 11. oktobra 1999. godine, sudska veće Prvog opštinskog suda u Beogradu (XI P.br 5871/99), kojem je predsedavala sudija Tatjana Bezmarević je u potpunosti usvojilo tužbeni zahtev tužilaca obavezujući Republiku Srbiju da tužiocima isplati iznos od po 210.000 dinara. Okružni sud u Beogradu je odlučujući po žalbi tužene dana 25. maja 2000. godine doneo rešenje (br. Gž.1536/00) kojim je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno odlučivanje. Sudsko veće Prvog opštinskog suda u Beogradu, je nakon sprovedenog postupaka, 26. februara 2001. godine zaključilo glavnu raspravu, međutim pismeni otpravak presude do danas nije dostavljen tužiocima.

U svim ostalim predmetima prvostepeni postupci nisu okončani.

Prilog: kopija svih navedenih sudske odluke, kao i pravnog stava Vrhovnog suda Srbije I Su 25/01

SPORNA PITANJA

Prema oceni Fonda za humanitarno pravo, u svim odlukama Okružnog suda u Beogradu i Vrhovnog suda Srbije, i u Pravnom stavu koji je 6. februara 2001. godine zauzelo Gradjansko odelenje Vrhovnog suda Srbije (br. I Su 25/01), ostalo su sporna sledeća pitanja:

1. Da li je Republika Srbija postupala i da li je uopšte mogla postupati po zamolnici Republike Srpske Krajine prilikom lišenja slobode tužioca;
2. Da li je postupanjem organa Republike Srbije prekršena Konvencija o zaštiti izbeglica;
3. Da li je tužena odgovorna za štetu koju su tužioci pretrpeli van granica Republike Srbije.

Obrazloženje

1. Da li je Republika Srbija postupala po zamolnici Republike Srpske Krajine

U predmetima u kojima advokati Fonda za humanitarno pravo zastupaju više od 700 tužilaca, postupajuća sudska veća su po službenoj dužnosti upućivala dopise Odeljenjima unutrašnjih poslova Srbije u mestima gde su tužioci lišeni slobode radi njihovog izjašnjenja o pravnom osnovu lišenja slobode tužilaca i pružanja adekvatnih dokaza o tome. Prema proceni FHP-a sudovi su do danas uputili više od 200 dopisa nadležnim Odeljenjima unutrašnjih poslova. Ni u jednom slučaju nikakav odgovor nije stigao.

I pored te činjenice Vrhovni sud Srbije u svojoj odluci Rev. 4984/98, navodi:

Za donošenje zakonite odluke u ovom sporu trebalo je raspraviti i utvrditi i kako je došlo do toga da su organi tužene priveli tužioce. Ako je to učinjeno na traženje odnosno zahtev vojske Republike Srpske Krajine značilo bi da je postupano po zamolnici druge države...

Okružni sud u Beogradu u odluci Gž.br.1536/00, navodi:

Dalje, prвostepeni sud nije na pouzdan način raspravio i utvrdio da li su organi tužene prilikom privodenja tužilaca i predaje Vojsci Republike Srpske Krajine postupali po zamolnicama nadležnog organa druge države.

Gradjansko odeljenje Vrhovnog suda Srbije u pravnom stavu I Su 25/01 iznelo je sledeće:

Prema činjeničnom stanju utvrđrenom u većem broju sudskeh odluka u vreme oružanih sukoba u Hrvatskoj i BiH organi unutrašnjih poslova Republike Srbije su bez bilo kakvog provedenog postupka i odluka-rešenja nadležnog organa NA ZAHTEV ORGANA RSK lišavali slobode njene državljanе izbegle na teritoriju Srbije..."

Fond za humanitarno pravo smatra da je Vrhovni sud Srbije, imajući u vidu da Republika Srbija ni u jednom od postupaka nije dostavila dokaz da je prilikom lišenja slobode tužilaca postupala po bilo čijoj zamolnici, morao zauzeti stav da nikakav zahtev ili zamolnica nisu postojali.

Ovakav stav je i iznet u presudi Prvog opštinskog suda u Beogradu, XVI P.br.6250/98:

U ostavljenom roku, kao ni do zaključenja glavne rasprave, zastupnik tužene nije postupio po nalogu suda pa je činjenicu postojanja zamolnice nadležnog organa vojske Republike Srpske Krajine odgovarajućim organima Republike Srbije za privodenje i sabiranje lica poreklom ih Hrvatske i njihovu predaju vojnim organima Republike Srpske Krajine radi mobilisanja i upućivanja na front, sud ocenio nedokazanom pa je u daljem razmatranju koristio ovaku ocenu.

1A Da li je Republika Srbija mogla postupati po zamolnici Republike Srpske Krajine

Pravni stav Gradjanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije I Su 25/01:

Republika Srbija duguje oštećenom stranom državljaninu(RSK) pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne bolove zbog povreda slobode i prava ličnosti prouzrokovane nezakonitim lišenjem slobode i predajom organima druge zemlje (RSK).

Imajući u vidu da je stav FHP-a da prilikom lišenja slobode izbeglih lica, odnosno tužilaca u napred navedenim predmetima, nije postojala bilo kakva zamolnica, ovde samo podsećamo na činjenicu da Republiku Srpsku Krajinu, Savezna Republika Jugoslavija, kao ni jedna druga zemlja nikada nije priznala kao nezavisnu državu.

Stav Prvog opštinskog suda u Beogradu, izrečen u presudi XVI P.br.6250/98:

Medjutim, i da je takva zamolnica postojala, po nalaženju ovog suda postupanje organa RS po njoj bi bilo opet protivpravno jer, u vreme izvršenja štetnih radnji nije postojao propis koji bi sadržao osnovu za takvo postupanje organa Republike Srbije, niti akt o medusobnoj pomoći RSK i SRJ...

2. Da li je postupanjem organa Republike Srbije prekršena Konvencija o zaštiti izbeglica?

U tužbama koje su advokati FHP-a podneli kao punomoćnici, kao povreda koju su učinili organi Republike Srbije navodi se i njihovo postupanje protivno odredbama Konvencije o statusu izbeglica.

Takov stav tužioca su u prvostepenim presudama prihvatili i prvostepeni sudovi, ali su, Okružni sud u Beogradu u svojim odlukama po žalbama tužene i Vrhovni sud Srbije u odluci Rev.4984/98 zauzeli drugačiji stav:

Rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev.4984/98:

Sa druge strane trebalo je pored utvrđivanja da li su tužioci u sporno vreme imali status izbeglica u smislu tada važećih tužene i medjunarodnih konvencija, posebno oceniti da li je i od kakvog značaja okolnost da su tužioci predati nadležnim organima Vojske Republike Srpske Krajine, a ne organima Hrvatske iz koje su tužioci izbegli. To zbog toga što je teško i predpostaviti da bi tužiocima po nacionalnosti Srbima na teritoriji Republike Srpske Krajine njihov život i sloboda mogli biti ugroženi zbog njihove rase, vere, državljanstva, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi, ili političkom mišljenju u smislu odredbe čl. 33 Konvencije o statusu izbeglica. Time se dovodi u sumnju i njihova zaštita po toj konvenciji.

Fond za humanitarno pravo smatra da ne može biti sporno da su tužioci imali status izbeglica u vreme lišenja slobode jer im je takav status garantovan članom 1. Konvencije o statusu izbeglica.¹

¹ Čl.1 Konvencije o statusu izbeglica:

"U smislu ove konvencije, izraz izbeglica će se primenjivati na svako lice:

... koje je bojeći se opravdano da će biti proganjeno zbog svoje rase, svoje vere, svoje nacionalnosti, svoje pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja, nadje izvan zemlje čije državljanstvo ima..."

U odnosu na stav Vrhovnog suda Srbije, u navedenoj odluci Vrhovnog suda Srbije, da je "teško prepostaviti" da su tužiocima bili ugroženi život i sloboda zbog njihove pripadnosti srpskoj nacionalnoj zajednici, FHP ističe da su medju tužiocima i 63 lica čiji su najbliži poginuli na teritoriji Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a da je znatno veći broj tužioca proveo kraće ili duže vreme u zarobljeničkim logorima i kampovima.

Članom 33. Konvencije o statusu izbeglica predvidjeno je da:

Ni jedna država ugovornica neće proterati ili vratiti silom, na na koji način to bilo, izbeglicu na granice teritorije gde bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vere, državljanstva, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili političkom mišljenju.

Imajući u vidu taj član Konvencije, kao i činjenicu da su u vreme nastanka štetne radnje Republika Hrvatska i Bosna i Hercegovina bile međunarodno priznate države, a da to nije bio slučaj sa Republikom Srpskom Krajinom i Republikom Srpskom, Fond za humanitarno pravo smatra da ne može biti sporno da je svojim postupanjem Republika Srbija prekršila i odredbe čl. 33 Konvencije o statusu izbeglica.

Takav stav iznet je i u presudi Prvog opštinskog suda u Beogradu XVI P.br.6250/98:

Protivpravnost, zbog postupanja protivno odredbi čl. 33 Konvenicije o statusu izbeglica, u prisustvu činjenice da su tužioci predati nadležnim organima RSK a ne organima Hrvatske, postoji, po nalaženju ovog suda nesumnjivo, jer su tužioci vraćeni na granice teritorije Hrvatske sa koje su izbegli, a Hrvatska je to tada međunarodno priznata u granicama bivše Republike SFRJ, pa samim tim i na delu teritorije pod vlašću RSK.

3. Da li je tužena odgovorna za štetu koju su tužioci pretrpeli van granica Republike Srbije.

Pravni stav Gradjanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije | Su 25/01:

Republika Srbija duguje oštećenom stranom državljaninu(RSK) pravičnu novčanu naknadu za pretrpjene duševne bolove zbog povreda slobode i prava ličnosti prouzrokovane nezakonitim lišenjem slobode i predajom organima druge zemlje (RSK). Ona ne duguje naknadu štete prouzrokovane nakon te predaje.

FHP smatra da je ovakav stav Vrhovnog suda Srbije neodrživ. Takav svoj stav FHP zasniva pre svega na činjenicama koje su naveden pod 1,1A i 2. Naime, organi Republike Srbije su tužioce lišili slobode bez ikakvog postupka, bez ikakve zamolnice, i protivno odredbama Konvencije o statusu izbeglica ih sproveli na granicu države na čijoj teritoriji su im, zbog njihove pripadnosti srpskoj nacionalnoj zajednici, bili ugroženi sloboda i život. Organi Republike Srbije ih nisu samo sproveli do granice. Oni su u zavisnosti od slučaja do slučaja, od dana do dana, s obzirom da je ta deportacija trajala gotovo mesec dana, tužioce lišavali slobode, sprovodili u improvizovane sabirne centre gde su samostalno ili sa pripadnicima Vojske samoproglašene Republike Srpske Krajine i Vojske Republike Srpske i nekih paravojnih formacija vršili njihovo popisivanje, te su ih u velikom broju slučajeva i samostalno ili zajedno sa pripadnicima Vojske samoproglašene Republike Srpske Krajine ili Vojske Republike Srpske i sprovodili preko granice do "kampova za obuku" u Erdutu (samoproglašena Republika Srpska Krajina) ili Manjači (Republika Srpska). Nakon predaje tužilaca organima samoproglašene Republike

Srpske Krajine i Republike Srpske, njima nije ostavljena bilo kakva sloboda izbora već su pod fizičkom i psihičkom torturom isti u veoma kratkom roku upućivani na prve linije fronta gde su mnogi od njih poginuli, ranjeni ili bili zarobljeni.

Iz tih razloga FHP smatra da je svim tužiocima od trenutka lišenja slobode na teritoriji Republike Srbije, pa do njihovog povratka u Srbiju, ili smrti u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini, sloboda bila u potpunosti ograničena, te da je sva šteta koju su pretrpeli u većoj ili manjoj meri, kao pravno relevantan uzrok imala upravo njihovo lišenje slobode od strane organa Republike Srbije.

FHP ukazuje da je takav stav zauzeo i Prvi opštinski sud u Beogradu u svojoj presudi XVI P.br.6250/98:

Od prelaska državne granice do razmene zarobljenika patnje tužioca su, po nalaženju suda, u adekvatnoj(u neposrednoj) uzročnoj vezi sa radnjama pripadnika MUPa Repbulike Srbije jer su, upravo njihove radnje omogućile prinudnu mobilizaciju tužioca na teritoriji Republike Srbije, njihovog odvodjenje na ratište u Hrvatsku... Posledice koje su ih zadesile mogle su se osnovano očekivati obzirom da je njihovo nastajanje u ratnim sukobima uobičajeno, po redovnom toku stvari.Sve posledice koje su nastale (nakon prelaska granice prim. FHP), dogodile su se u kontinuitetu, u relativno kratkom vremenskom razdoblju od lišenja slobode do pada u zarobljeništvo, pa i nadalje do razmene zarobljenika. Inicijalna radnja kao osnovni uzrok, bila je lišenje slobode tužioca od strane pripadnika MUPa RS, a na nju su se u kontinuitetu nadovezivale druge radnje koje su prouzrokovale patnje tužioca...

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu iznete činjenice i stavove, FHP predlaže Vrhovnom суду Srbije da zakaže novu sednicu Gradjanskog veća, te u skladu sa činjenicama utvrđenim tokom dosadašnjih postupaka zauzme pravni stav kojim će utvrditi da je Republika Srbija odgovorna da naknadi štetu koju su tužioci, izbegla lica sa teritorije Hrvatske i Bosne, pretrpeli ne samo na teritoriji Republike Srbije, već celokupne štete koja su ova lica pretrpela od trenutka lišenja slobode pa do okončanja stanja koje je lišenjem slobode prouzrokovano.

Predlažući zauzimanje ovakvog stava Vrhovnog суду Srbije, FHP podseća najviše sudske telo Republike Srbije, da postupcima o kojima je ovde bilo reč bilo izloženo više od 5.000 ljudi izbeglih iz Hrvatske i Bosne, kao i da je protekom roka i neopravdano dugačkim trajanjem sudske postupaka u ovim predmetima, velika većina ovih ljudi već izgubila pravo da traži naknadu od Srbije.

FHP čvrsto veruje da su istina, pravo i pravda na strani onih u čije ime je ovaj dopis sačinjen, te stoga moli Vrhovni суд Srbije da što pre donese zakonitu i pravilnu odluku.

S poštovanjem,